ANNALES MUSEI HISTORICO-NATURALIS HUNGARICI
Volume 117 Budapest, 2025 pp. 183–203

HU-ISSN 0521-4726 (print) ISSN 2786-1368 (online)
arrived: 2025. 11. 07. published: 2025. 12. 05

A *Hippotion celerio* (Linnaeus, 1758) ritka szender előfordulása a Kárpát-medencében és a környező régiókban (Lepidoptera: Sphingidae)

Bálint Zsolt*, Katona Gergely & Tóth Balázs

Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ – Magyar Természettudományi Múzeum, Állattár, Lepkegyűjtemény, 1088 Budapest, Baross utca 13, Magyarország.
E-mail: balint.zsolt@nhmus.hu; katona.gergely@nhmus.hu; toth.balazs@nhmus.hu

Összefoglalás – A *Hippotion celerio* (Csíkos szender) trópusi-szubtrópusi elterjedésű, paramigráns szenderfaj, amely ritkán, de dokumentáltan eléri Közép-Európa és a Kárpát-medence térségét is. Jelen tanulmány a Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében található 15, feltételezhetően Közép-Európából származó, és egy legújabban Magyarországon gyűjtött példány adatait elemzi, és ezek alapján kiegészíti a régióra vonatkozó történeti és újabb irodalmi adatokat. Montenegrói előfordulását első alkalommal közöljük. A vizsgálat megerősíti a faj rendkívül ritka jelenlétét a térségben, de egyelőre nem támasztja alá a klímaváltozással összefüggő gyakoribbá válást. A példányok és a korai megfigyelések elemzése hozzájárul a faj faunisztikai értékeléséhez és az elterjedési mintázatok pontosításához Közép-Európában. 20 ábrával és egy táblázattal.

Kulcsszavak – Ausztria, Dalmácia, Erdély, Horvátország, elterjedés, faunisztika, klímaváltozás, Közép-Európa, Magyarország, Montenegro, múzeumi gyűjtemény

BEVEZETÉS

Bár elterjedése a keleti féltekére („Óvilág") szorítkozik, a *Hippotion celerio* (Linnaeus, 1758) (Csíkos szender) családjának az egyik legszélesebben elterjedt faja, ami a Kanári-szigetektől, a Földközi-tenger térségétől és az afrikai kontinenstől Arábián és Ázsia délnyugati trópusi régióin keresztül egészen Ausztráliáig és Új-Zélandig honos (d'Abrera 1986, Kitching & Cadiou 2000). Linné és Schiffermüller óta fő tápnövényeként az irodalom Európában és a mediterrán térségben szélesen kultivált szőlőt jelzi (Linnaeus 1758; [Schiffermüller] 1775). Ázsia trópusi régióiban számos más tápnövénye is lehet (Jeenkoed *et al.* 2016), elterjedésének nyugati szegélyén a Kanári-szigeteken legújabban *Rumex* fajokon figyelték meg (Wagner 2025).

* Levelező szerző.

DOI: *https://doi.org/10.53019/AnnlsMusHistNatHung.2025.117.183*

Több évtizeddel ezelőtt, az európai vándorlepkék rendszerezésében a Csíkos szender mint paramigráns került besorolásra (Eitschberger *et al.* 1991). Közép-Európában az egykor ugyancsak paramigránsként nyilvántartott rokonainál (*Daphnis nerii*, *Macroglossum stellatarum*, *Hyles euphorbiae*, *H. gallii* és *H. livornica*) jóval szórványosabb megjelenésű. Legújabban Ćato (2025) fókuszált a fajra és analizálta a Horvátország területéről ismert adatokat rámutatva, hogy bár még mindig igen ritka, a klíma melegedése miatt talán gyakrabban lehet majd észlelni.

A hazai gyűjteményekben a Csíkos szender ritka és egzotikus fajnak számít. A Bakony Múzeumban (Zirc) egyetlen példány sincs, a gyöngyösi Mátra Múzeum három példányt őriz (két példány lelőhely nélkül (coll. Bartha), egy példány: Szicília). A Magyar Természettudományi Múzeum (MTM) gyűjteményében 269 *H. celerio* példány található (afrotropikus: 215; indoausztrál: 2; lelőhely nélkül: 4; palearktikus: 27; orientális: 4), ezek közül 15-öt (6%) feltételezhetően Közép-Európában gyűjtöttek. A felsorolt példányok mind imágók, az MTM fejlődési alakokat tartalmazó gyűjteményében nincs. Előttünk ismert még egy további Magyarországon gyűjtött *H. celerio* példány, aminek adatait nem publikálták. Tanulmányunkban ezt a 16 példányt vizsgáljuk a következőképpen: (1) a példányokat dokumentáljuk, (2) a Közép-európai régióra vonatkozó irodalmi adatokat áttekintjük, majd (3) a két adatsort kielemezzük azzal a céllal, hogy az eddig még fel nem tárt összefüggésekre rámutassunk a tárgyalásban (vö. 1. táblázat).

1. táblázat. Csíkos szender (*Hippotion celerio*) adatok Kárpát-medencére és környékére vonatkozó irodalmi és gyűjteményi hivatkozásai, a gyűjtési vagy megfigyelési évek alapján időrendbe rendezve. A publikációk referenciája a hivatkozások alatt van feloldva. Rövidítések: AT = Ausztria, CNHM = Croatian Natural History Museum, Zagreb, I = Olaszország, HR = Horvátország, MNE = Montenegró, MTM = Magyar Természettudományi Múzeum, n. a. = nincs adat, RO = Románia, SK = Szlovákia, SLO = Szlovénia.

Sor-szám	Lelőhely nagy	Lelőhely kicsi	Gyűjtési idő	Gyűjtő	Publikáció, őrzőhely
1	Budapest környéke	Buda, Margit-sziget	[1800 előtt]	Koy T.	Koy 1800, Frivaldszky 1865, Horváth & Pável 1875, Abafi-Aigner *et al.* 1896, Aigner-Abafi 1901, Abafi-Aigner 1907

Sorszám	Lelőhely nagy	Lelőhely kicsi	Gyűjtési idő	Gyűjtő	Publikáció, őrzőhely
2	[n.a.]	[n. a.]	[1842 előtt]	Treitschke, G. F.	MTM
3	[n.a.]	[n. a.]	[1842 előtt]	Treitschke, G. F.	MTM
4	AT Alsó-Ausztria	Bécs	1846	[n.a.]	Warnecke 1931
5	Mecsek-hg.	Pécs	1861.	Viertl A.	Viertl 1894, 1897a, 1897b, Abafi-Aigner *et al*. 1896, Aigner-Abafi 1901, Abafi-Aigner 1907, Kovács 1953, 1956, Vojnits *et al*. 1991, Fazekas 2006
6	Kárpát-medence	"Hungaria"	[1864 előtt]	Frivaldszky I.	MTM, Frivaldszky 1864
7	Kárpát-medence	"Hungaria"	[1864 előtt]	Frivaldszky I.	MTM, Frivaldszky 1864
8	Kárpát-medence	"Hungaria"	[1864 előtt]	Frivaldszky I.	MTM, Frivaldszky 1864
9	Kárpát-medence	"Hungaria"	[1864 előtt]	Frivaldszky I.	MTM, Frivaldszky 1864
10	AT Alsó-Ausztria	Bécs	1864	[n.a.]	Warnecke 1931
11	HR Északnyugat-Horvátország	Kalnik-hg.	[1870 előtt]	Šloser, J. K.	Šloser 1870, Koren & Šašić 2023, Ćato 2025
12	HR Zágráb	Zágráb	1875.06.06.	Dahlström Gy.	MTM

Sorszám	Lelőhely nagy	Lelőhely kicsi	Gyűjtési idő	Gyűjtő	Publikáció, őrzőhely
13	SK, Pozsony	Pozsony, Katolikus Főgymnasium	1877.10.	Rózsay E.	Rózsay 1878, Kempelen 1884, Abafi-Aigner *et al*. 1896, Aigner-Abafi 1901, Abafi-Aigner 1907, Hrubý 1964
14	HR Északnyugat-Horvátország	Zagreb	[1878 előtt]	Vukotinović, L.	Vukotinović 1879, Koren & Šašić 2023, Ćato 2025
15	HR Délnyugat-Horvátország	Fiume	1879.06.10.	Dahlström Gy.	MTM
16	RO	Bukarest	1886.	Salay F. J.	Rebel 1896, Caradja 1896, Salay 1910
17	RO Erdély	Gyulafehérvár	[1888 előtt]	Cserni B.	Cserni 1888
18	[n.a.]	[n. a.]	1894.02.19.	Staud.	MTM
19	RO Erdély	Székelyudvarhely	1895.VIII.	Weiszmantel V.	Weiszmantel 1901
20	SK Nagyszombat	Nagyszombat	[1902 előtt]	nincs ilyen megfigyelés!	Ortvay 1902, Hrubý 1964
21	I Dél-Tirol	Bolzano	1904.08.03.	Stauder, H.	Stauder 1915
22	HR Délnyugat-Horvátország	Veli Lošinj	1906.04.	Galvagni, E.	Galvagni 1909, Stauder 1923, Koren & Šašić 2023, Ćato 2025
23	HR Dalmácia	Dubrovnik, Zaton kod Gruža	[1923 előtt]	Stauder, H.	Stauder 1923, Koren & Šašić 2023, Ćato 2025
24	SK, Pozsony	Pozsony, bimbóház	[1926 előtt]	Bauer, J.	Bauer 1926, Hrubý 1964
25	RO Erdély	Nagyszeben	1931.09.	Worell, E.	Czekelius 1934, Székely 1999, 2010

Sor-szám	Lelőhely nagy	Lelőhely kicsi	Gyűjtési idő	Gyűjtő	Publikáció, őrzőhely
26	RO Bánát	Lovrin, Pészak	1931.10.22.	Lipthay B. & A.	MTM, Székely 1999, 2010, Bálint *et al.* 2002, Bálint & Katona 2024
27	RO Erdély	Nagyszeben, katonai kórház	1940.07.20.	Worell, E.	Worell 1951, Székely 1999, 2010
28	Duna-kanyar	Vác	1960.11.13.	Gyurovics L.	MTM
29	Őrség	Szakonyfalu, Grajka-patak	1965.06.13.	Gyurovics L.	MTM
30	SLO Isztria	Piran	2002.09.12.	Dvorak, B.	iNaturalist 2025
31	HR Délnyugat-Horvátország	Poreč	2002.09.28.	Dvorak, B.	iNaturalist 2025, Ćato 2025
32	Budapest környéke	Csepel, belterület	2017.11.08.	Lantos I.	coll. Korompai T.
33	HR Dalmácia	Dubrovnik	2023.11.02.	Restrepo, L. G.	iNaturalist 2025, Ćato 2025
34	HR Dalmácia	Tribunj	2024.11.10.	Mičunović, V.	iNaturalist 2025, Ćato 2025
35	MNE	Katun Reževići	2024.12.06.	Skobeyev, N.	iNaturalist 2025
36	HR Dalmácia	Zara	[n.a.]	Issekutz L.	MTM
37	AT Alsó-Ausztria	Mödling	[n.a.]	Bartha V.	MTM
38	HR Dalmácia	Zara	[?].06.31.	Kolar, H.	MTM
39	HR Délnyugat-Horvátország	Rijeka, Sušak	[n.a.]	Kozulić	CNHM, Koren & Šašić 2023, Ćato 2025

Csíkos szender – *Hippotion celerio* (Linnaeus, 1758)

Weinstockschwärmer (*Sphinx Celerio*) – [Schiffermüller], 1775: 42.

Sphinx Celerio – Koy 1800: 51; Šloser 1870: 220; Vukotinović 1879: 34; Cserni 1888: 97.

Deilephila celerio – Frivaldszky 1864: 17; Horváth & Pável 1875: 37; Rózsay 1878: 4, 7; Kempelen 1884: 95; Viertl 1894: 63; Abafi-Aigner *et al.* 1896: 20; Viertl 1897a: 78; Viertl 1897b: 193; Aigner-Abafi 1901: 12; Weiszmantel 1901: 107; Ortvay 1902: 415; Salay 1910: 73; Hrubý 1964: 618.

Deilephila celerio (csíkos Alkonyász) – Frivaldszky 1865: 85.

Csíkos alkonyász (*Deilephila Celerio*) – Emich 1868: 75, pl. 10, fig. 4.

Chaerocampa Celerio – Rebel 1896: 199; Staudinger & Rebel 1901: 103; Galvagni 1909: 168, Stauder 1915: 184; Czekelius 1934: 64.

Choerocampa [!] *Celerio* – Stauder 1923: 259; Bauer 1926: 158.

Csíkos szender (*Hippotion celerio*) – Móczár 1950: 556; Bálint *et al*. 2002: 4, fig. 20; Bálint & Katona 2024: 166.

Csíkosszender (*Hippotion celerio*) – Vojnits *et al*. 1991: 181, Fig. 147.

Hippotion celerio – Warnecke 1931: 103; Worell 1951: [?]; Kovács 1953: 100; Kovács 1956: 102; Székely 1999: 71; Fazekas 2006: 249; Székely 2010: 122; Varga 2010: 88, pl 4, figs 15–16; Huemer & Tarmann 1993: 96; Huemer 2013: 152; Bytyçi *et al.* 2022: 478; Koren & Šašić 2023: 49; Ćato 2025: 1.

Megvizsgált anyag (n = 16) – Treits. 864 (lelőhely nélkül) (1. ábra); Treits. no. 865 (lelőhely nélkül) (2. ábra); Friv. 567; Hungaria coll. E. Friv. (3. ábra); Friv. 567, Hungaria coll. E. Friv., Celerio L. Hungar. (4. ábra); Friv. 567, Hungaria coll. E. Friv. (5. ábra); Friv. 567, Hungaria coll. E. Friv. (6. ábra); Austria inf., Mödling, coll. V. V. Bartha (7. ábra); Fiume, coll. Dahlström (8. ábra); Zágráb, coll. Dahlström (9. ábra); Dalmatia, Zara, coll. Dr. H. Kolar (10. ábra); Dalmácia, Zara, coll. Issekutz (11. ábra); Staud. [= Staudinger], 1894. II. 19., coll. Tomala (12. ábra); Bánát, Lovrin-Pészak, coll. Lipthay (13. ábra); Hungary: Vác, 1960. XI. 13., coll. Gyurovics (14. ábra); Hungary: Őrség, Grajka-völgy, 1965. VI. 13, coll. Gyurovics (15. ábra); Csepel 2017. XI. 08. [leg. Lantos István, coll. Korompai T.] (16. ábra).

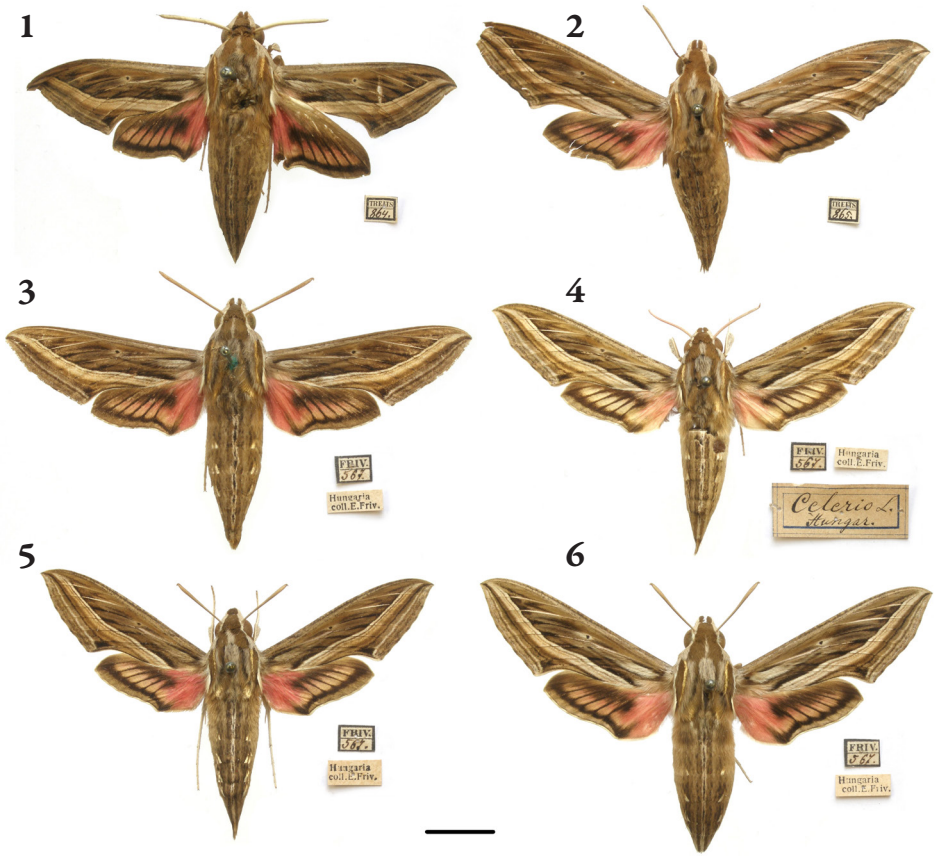

1–6. ábra. Csíkos szender (*Hippotion celerio*) példányok a Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében: 1–2 = Treitschke-gyűjtemény példányai, bizonytalan eredetű lelőhellyel; 3–6 = Frivaldszky-gyűjtemény példányai „Hungaria" származási hellyel; méretléc = 1 cm (Katona G., MTM).

7. ábra. Csíkos szender (*Hippotion celerio*) példány a Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében: Ausztria, Mödling; méretléc = 1 cm (Katona G., MTM).

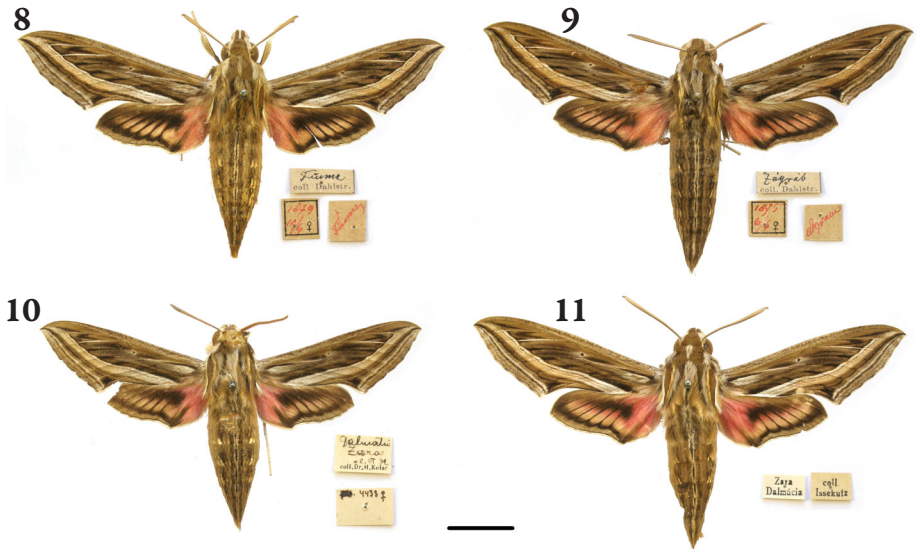

8–11. ábra. Csíkos szender (*Hippotion celerio*) példányok a Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében: 8 = Horvátország: Fiume; 9 = Horvátország: Zágráb; 10–11 = Dalmácia: Zara; méretléc = 1 cm (Katona G., MTM).

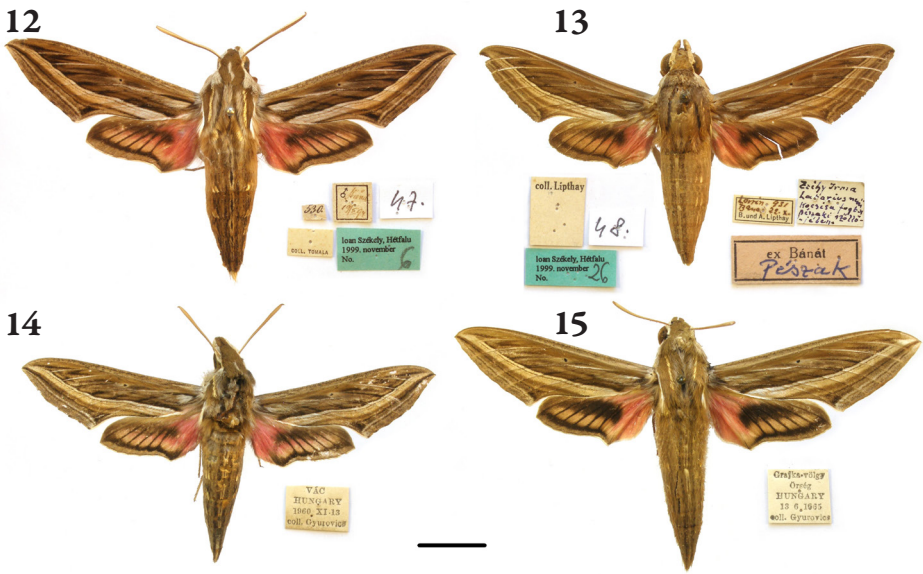

12–15. ábra. Csíkos szender (*Hippotion celerio*) példányok a Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében: 12 = bizonytalan eredetű példány; 13 = Románia, Bánát, Lovrin, 1931, Lipthay Béla gyűjtése; 14 = Magyarország, Vác, 1960, Gyurovics László gyűjtése; 15 = Magyarország, Őrség, 1965, Gyurovics László gyűjtése; méretléc = 1 cm (Katona G., MTM).

16. ábra. Csíkos szender (*Hippotion celerio*) példány: Budapest, Csepel, 2017.XI.08., [leg. Lantos István] (Korompai T. (Eger) gyűjteménye), méretléc = 1 cm (Katona G., MTM).

TÁRGYALÁS

Irodalmi adatok

Már a jezsuiták jelzik Bécs környéki előfordulását, és talán a könyv színes litográfiáján is ezt a fajt ábrázolják ([Schiffermüller] 1775). Warnecke (1931) két bécsi adatát is közli: 1846-ból és 1864-ből. Az MTM gyűjteményében őrzünk egy Mödling környékén gyűjtött példányt (7. ábra), ami jelzi, hogy a faj vándorlásai során egészen Bécsig kóborolhat. Furcsa mód a mostanában megjelent ausztriai fajjegyzék szerint az egész országból jelezték, kivéve Kelet-Tirolból, Felső-Ausztriából, Bécs környékéről és Burgenlandból (Huemer & Tarmann 1993, Huemer 2013). Szlovénia vörös listája szerint a faj egy régió kivételével mindenütt jelen van, ám ritka (Carnelutti 1992).

Az első Kárpát-medencei (magyarországi) adat Budáról származik (Koy 1800). Frivaldszky (1865) szerint: „Hazánkban nagy ritkán mint vendégfaj jelen meg, boldogult Koy e ritka vendéget állítólag a Margit-szigeti vad szőlő fonadékain találta". Magyarországi előfordulására ezt az adatot adja meg Horváth és Pável (1875). Ochsenheimer (1808) szerint hazája Olaszország és Portugália, és hogy „*der Schwärmer erscheint im May and Juny, wo er zuweilen, aber sehr selten, in Deutschland Abends and den Blüten des Seifenkrauters und Geisblatts gefangen wird.*" [= a szender májusban és júniusban jelenik meg, ahol Németországban néha, de nagyon ritkán, este is látható a szappanfű és a lonc virágain]. 1824-es gyűjteményi jegyzékében lelőhely nélkül két példány van feltüntetve (Anonymous 1824). A gyűjtemény egy része az 1838-as pesti árvíz során megsemmisült (lásd Bálint 2008), a fennmaradt anyagok között nincs *H. celerio* példány. Treitschke ugyancsak hangsúlyozza a faj ritkaságát („*noch immer*

höschst selten" = még mindig rendkívül ritka). Később rámutat, hogy 1829-ben két alkalommal is gyűjtötték Frankfurt am Oder helységben (Treitschke 1829). Gyűjteményének árverési jegyzékében két példány van feltüntetve (Anonymous [1842]). Ezek ma is megtalálhatók (1–2 ábra), de pontos lelőhelyük a rendelkezésre álló adatok szerint nem beazonosítható. Származhatnak németországi, de akár a mediterrán térségben végzett gyűjtésekből is. Németországban még mostanság is ritka vándor, előfordulását a 20. század alatt több mint egytucatszor jelezték (Hanisch 2006)

Az 1834-ben publikált katalógusában Frivaldszky jelzi, hogy gyűjteményében megvan a faj, és olaszországi anyag képviseli (Frivaldszky 1834). Később a múzeumnak eladott gyűjteményi leltár négy példányt jelez „H" (= Hungaria) lelőhellyel (Frivaldszky 1864). Ezek mindegyikét megtaláltuk (3–6. ábra). Pontos lelőhelyüket nem ismerjük. Emich (1868) ábrázolja és megjegyzi, hogy „ezen ritka és szép állat nálunk csak mint ritka vendégfaj igen gyéren jelen meg".

A Viertl Béla (Adalbert) által 1861-ben közzétett pécsi adatát többször is publikálták (Viertl 1894, 1897a, 1897b; lásd még 1. táblázat). A példányt este, petúniavirágon fogta. Otto Staudinger cégének rendszeresen gyűjtött, lepkegyűjteményét is a cégnek adta el (Abafi-Aigner 1898). Így kérdéses, hogy a pécsi példány valaha előkerül-e.

Rózsay (1878) Pozsonyból jelzi: „1877. oct. gymnasyumunk muzeumába repült", és megjegyzi: „*advena.*" (= jövevény). Kempelen (1884) ugyanezt az adatot hivatkozza: „néhány évvel ezelőtt Rózsay Emil pozsonyi gymn. tanár úr egy példányt fogott." Bauer (1926) ezt írta egy későbbi megfigyelésről: „*in den Gärten der Umgebung der Batzenhäusel bei Pressburg in einiger Anzahl.*" (= a pozsonykörnyéki Bimbóház kertjeiben néhány példányban). Pozsonyi és nagyszombati adatait Hrubý (1964) kompilálta, ám ez utóbbi településről tévesen, mivel Ortvay (1902) nem említi nagyszombati megfigyelését.

Abafi-Aigner *et al.* (1896) szerint „*Rara*" (= ritka), lelőhelyei: Budapest, Pécs és Pozsony – ezek az irodalomban már publikált adatok. Ugyanez az adatsor jelenik meg Abafi további nagyobb lélegzetű munkáiban (Aigner-Abafi 1901; Abafi-Aigner 1907), érdekes módon Weiszmantel 1901-es erdélyi adatát nem veszi figyelembe (lásd a következő utáni bekezdést).

Rebel (1896) és Caradja (1896), jelzik először romániai előfordulását: „*Wurde auch bei Bukarest gefangen*" (= Bukarest közelében is fogták) írja Rebel, de nem hivatkozza a forrást. Caradja ugyanebben az évben szintén említi a fajt Romániából: „Neu für Rumänien. Bei Bucarest von Szalay gefangen (Hab.)" (= Romániára új. Szalay gyűjtötte Bukarestben). A „(Hab.)" megjegyzés azt jelöli, hogy az adat Otto Habich-tól származik. Később Salay (1910) ezt az adatot közli: „*Gebiet: Bucarest 1 Stk. im Jahre 1886 Sal.*" (= Terület: Bukarest, Salay, 1886-os évben, egy példány). Munkájának összeállításkor Aigner-Abafi (1901) valószínűleg nem konzultált a romániai lepkészekkel, mert a bukaresti előfordulásra nincs hivatkozás. Második román adata dobrudzsai (Fiebig 1927).

Cserni (1888) jelzi először Erdélyből, Gyula fehérvár környékéről: „Szőlőkben, csak ritkán jön hozzánk meleg nyáron." A következő erdélyi adat Weiszmantel (1901) megfigyelése Székelyudvarhelyen, de inkább valószínűsítjük, hogy a Sávos szender (*Hyles livornica*) rokonfajra vonatkozik, aminek viselkedését a szerző ilyen andekdota-szerűen dokumentálta. Bizonyítópéldány hiányában ez már nem eldönthető, de beszédes, hogy a Sávos szender vándorlása közben nappal is aktív, virágokat látogat (18. ábra; Pittaway 2025a; Bálint Zs., saját mf.). A Csíkos szender megfigyelések szerint faunaterületünkön alkonyati faj (lásd pl. Viertl 1894; Pittaway 2025b). Nagyszebeni adatait Czekelius (1934: gyűjtési időpont 1933. IX., Worell [a példány gyűjtési éve cédulája szerint: 1931.], lásd Székely 2010) és Worell (1951: gyűjtési időpont: 1940. VII. 20.) közölte. Mindkét példányt Eugen Worell (1884–1961) gyűjtötte, ezek ma is megtalálhatók a szebeni Brukenthal múzeumban (Székely, személyes közlés). Worell katonaorvos volt, így rendszeresen gyűjtött az akkori viszonyokhoz képest jól megvilágított kórház területén (Schneider 1996).

Az 1931-ben gyűjtött bánáti példányt (13. ábra) többször is dokumentálták (Székely 1999 és 2010; Bálint *et al.* 2002; Bálint & Katona 2024).

A Móczár-féle „Állathatározó" első kiadása mint ritka vándorfajt sorolja fel, és ábrát is közöl a fajról (Móczár 1950), de a későbbi kiadásokban már nem szerepel (Móczár 1969).

Kovács (1953) Pécs környéki adatát hozza, majd ezt helyesbíti „Tettyé"-re (Kovács 1956), amely gyakorlatilag ugyanaz a lelőhely. Vojnits *et al.* (1991) szerint „Pécsett figyelték meg évtizedekkel ezelőtt". Az említett munkák szerzői minden bizonnyal Viertl adatára hivatkozhatnak. Fazekas (2006) szerint a Mecsek térségében „utoljára Viertl gyűjtötte", azt implikálva, hogy a térségben Viertl előtt többször is gyűjtötték.

Varga (2010) szerint: „Nagy areájú szubtrópusi-trópusi vándorfaj, vándorlási útvonalai nem érik el a Kárpát-medencét. Magyarországon csak két alkalommal észlelték, mindkét adat a II. világháborút megelőző időszakból ismeretes." A szerzők által említett két adat közül valószínűsíthető, hogy az egyik a Viertl-féle (lásd az előzőekben), de a másikat nem tudtuk beazonosítani. Az MTM anyagaiban csak a II. világháborút követő időszakból vannak bizonyíthatóan a mai Magyarország területéről származó példányok (14–16. ábra). A szerzők két példányt is ábrázolnak, de ezek nem az MTM gyűjteményéből kerültek dokumentálásra.

Internetes adatbázisokban (izeltlabuak.hu; iNaturalist.org; lepiforum.org; Observation.org) nem találtunk hazai adatot.

A fajra szerbiai hivatkozást nem találtuk, Boszniában (Lelo 2004) és Koszovóban (Bytyçi *et al.* 2022) sem gyűjtötték még a fajt. Legújabb horvátországi előfordulási adatokkal Koren & Šašić (2023), majd Ćato (2025) munkái szolgálnak, előbbi négy irodalmi és egy gyűjteményi, utóbbi az előzőeken felül még három internetes adatbázisban (iNaturalist 2025)

fellelhető megfigyeléssel együtt összesen nyolc adatát ismerteti Horvátországból. Az MTM-ben található anyagokat nem vizsgálták.

Meg kell jegyezzük, hogy az iNaturalist.org adatbázisában szerepel egy *H. celerio* fotó Montenegróból, Katun Reževići (Катун Режевићи) településről, egy 2024. december 6-án, Nikolay Skobeyev által talált, elpusztult példányról (https://www.inaturalist.org/observations/254376835 Licenc: CC BY 4.0) Ez a faj első montenegrói észlelése.

Példányok

Az MTM gyűjteményében 15 olyan példányt találtunk, amelyeket a Kárpát-medencében és az ahhoz közvetlenül csatlakozó területeken gyűjthettek, vagy gyűjtöttek bizonyíthatóan. Ezek egy részéhez (n = 4) irodalmi hivatkozásokat is tudtunk kapcsolni, vagy ugyanarról a helyről később mások is kimutatták a faj jelenlétét (lásd 17. ábra). Viszont öt példány adata publikálatlan maradt.

A mödlingi példány (7. ábra) azt tanúsítja, hogy a Csíkos szender vándorlásai során nemcsak egyszer, hanem több alkalommal is elérte Alsó-Ausztria területeit, ahol a Duna völgyében nagyobb szőlőültetvények találhatók. Az ausztriai fajjegyzékek ezért javításra szorulnak (vö. Huemer & Tarmann 1993; Huemer 2013).

A publikálatlan adatok egy része dalmáciai eredetű, amelyek megerősítik az irodalomból már ismert előfordulási helyeket: Fiume (8. ábra) és Zágráb (9. ábra); de újabb előfordulási pontot is regisztrálnak: Zára (10–11. ábra).

A Tomala-gyűjtemény példánya (12. ábra) több feltételezést is megenged, mivel eredete és a múzeumi gyűjteménybe érkezésének ideje egyelőre tisztázatlan. Első feltételezésünk, ami a példányon levő „Staud." felirat feloldásán alapult, miszerint a 20. század első harmadában tevékenykedő Hermann Stauder (1877–1937) lepkésztől származik (Randolf & Stagl 2009), aki a faj előfordulását jelezte az adriai tengermellékről (Stauder 1923). A feltételezés nem igazán tartható a példányon olvasható 1894-es dátum miatt, mivel ebben az esztendőben Stauder még csak 17 éves volt, és korai munkáiban nem említi a Csíkos szendert. Inkább valószínűsíthető, hogy a példány Staudinger Otto (1830–1900) rovarkereskedőtől származik, és a múzeumi gyűjteményből került csere (?) útján Tomala Nándorhoz, aki mérnök volt és a szitkárokra specializálódott (Abafi-Aigner 1898). A példányon található „530" feliratos cédula is ezt sugallja. A példányt akár Staudinger maga is gyűjthette, de származhatott bármelyik, általa felvásárolt anyagból. Katalógusa szerint a faj elterjedése: „*Eur. m. oc; Eur. c. oc (advena Germ. Bat. Angl.); Sic; Syr; ?As- Ins. Malay; Austral*." (= Délnyugat-Európa; Nyugat-Közép-Európa (németországi, hollandiai, angliai jövevény; Szicília, Szíria; Ázsiai maláj szigetvilág?; Ausztrália) (Staudinger & Rebel 1901). Végül az se zárható ki, hogy a múzeum Staudingertől megvásárolta Viertl pécsi példányát (lásd a fentiekben).

Két magyarországi *H. celerio* példány (14–15. ábra) Balogh Imre hagyatékával érkezhetett a gyűjteménybe. Az anyag sokáig beosztásra várt, így kerülhette el Bálint *et al.* (2002) szerzőinek figyelmét. A gyűjteménybe való beosztáskor a példányokra nem került növedékcédula. A váci példány gyűjtési ideje szokatlan. Abban az évben novemberben is előfordultak szokatlanul magas hőmérsékletű napok (HungaroMet 2020), ami talán jelzi, hogy a Kárpát-medencét trópusi eredetű légtömegek árasztották el, ezzel érkezhetett a *H. celerio* is. Az őrségi példány a fenti említett mödlingivel kapcsolható össze: ugyanazon a vándorlási útvonalon érkezhetett a Kárpát-medencébe.

A legfrissebb pannóniai *H. celerio* példány Csepelről került elő, amit Lantos István ajándékozott Korompai Tamásnak, aki a gyűjteményében őrzi.

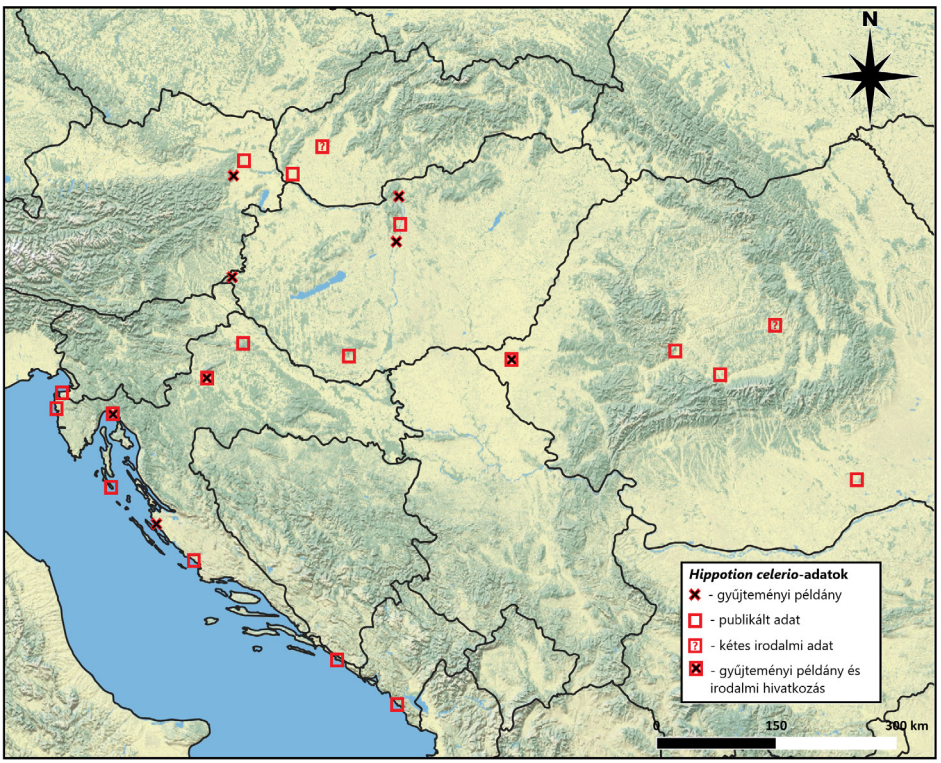

17. ábra: A Csíkos szender *(Hippotion celerio)* elterjedése a Kárpát-medencében és környékén, irodalmi és múzeumi anyagok alapján: példány irodalmi hivatkozások nélkül (x jel); példány irodalmi hivatkozással (négyzet és x jel); irodalmi hivatkozás példány nélkül (üres négyzet); kétséges irodalmi hivatkozás (négyzet kérdőjellel) (Katona G., MTM).

Kitekintés

A Kárpát-medencében a Csíkos szender ritka vándor, az Oleander szender (*Daphnis nerii*) megfigyeléseihez viszonyítva (Katona *et al.* 2018) lényegesen kevesebb előfordulási pontját ismerjük a régióból – a Csíkos szender: 15, míg az Oleander szender: 86. Ennek oka részben, hogy az Oleander szender adatainak jelentős része hernyó-megfigyeléseken alapul, míg a szőlőn előforduló Csíkos szender hernyója feltehetően sokkal kevesebb alkalommal kerül a rovarászok elé. A nem szakavatott gyűjtő pedig sokszor össze is téveszti a hasonló Szőlő szenderrel, ahogy azt már Treitschke (1834) jelezte. Valóban, a két faj hernyója rendkívül hasonló, ráadásul a Macroglossini tribuszra jellemzően, mindegyiknek egyaránt ismert zöld és barna alakja (19–20. ábra). A két szenderrel kapcsolatban a magyarországi tapasztalatok a Kárpát-medence pannon térségének viszonylatában nem erősítik meg Ćato (2025) megfigyelését, ami szerint a Csíkos szender a klíma felmelegedésével az utóbbi évtizedekben gyakoribbá vált, míg az Oleander szenderre ez biztosan állítható. A Csíkos szender még mindig különös ritkaságnak számít a Kárpát-medence régióiban.

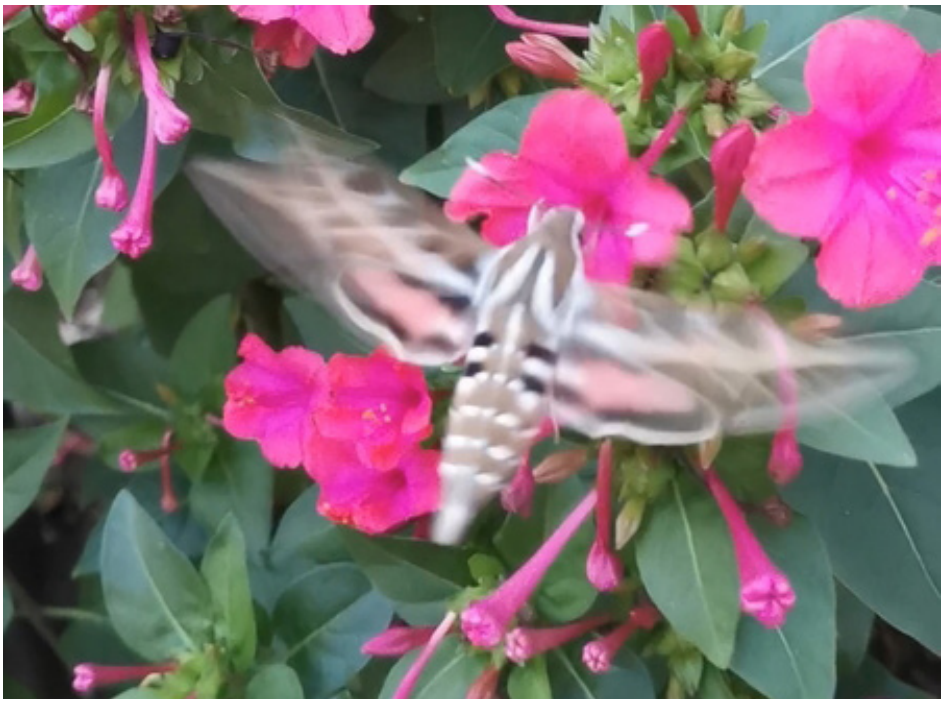

18. ábra: Nappal táplálkozó Sávos szender (*Hyles livornica*). Dunaújváros, 2021.VIII.20. Szerző: Gingerrr, forrás: https://www.izeltlabuak.hu/talalat/226685, licenc: CC BY 4.0.

19–20. ábra: Szender imágók, hernyók és tápnövények. 18 = Csíkos szender *(Hippotion celerio)*, zöld hernyóforma; 19 = Szőlő szender *(Deilephila elpenor)*, barna hernyóforma; mindkét alakra jellemző a torszelvények oldalán elhelyezkedő álszem (Pál János színezett rajzai, MTM).

*

Köszönetnyilvánítás – Székely Levente (Szecsele, Románia), Sebestyén Réka (MTM), Peter Huemer (Ausztria) irodalmi adatokkal, Kiss Ádám (Gyöngyös) és Kutasi Csaba (Zirc) gyűjteményi adatokkal, Bodzás János Sándor (Eger) a térkép megszerkesztésében nyújtott segítséget, amiért köszönetet mondunk. Ugyancsak megköszönjük Korompai Tamás (Eger) lepkész társunknak, hogy a birtokában lévő *H. celerio* példány adatait közlésre átengedte. Köszönjük a két bíráló, Ronkay László és Székely Levente munkáját is.

HIVATKOZÁSOK

Abafi Aigner L. 1898: *A lepkészet története Magyarországon.* – Magyar Királyi Természettudományi Társulat, Budapest, VI + 202 pp.

Abafi-Aigner L. 1907: *Magyarország lepkéi tekintettel Európa többi országának lepkefaunájára. A Berge-féle lepkekönyv képeivel.* – Magyar Királyi Természettudományi Társulat, Budapest, XXXII + 137 pp. + 51 pls.

Abafi-Aigner L., Pável J. & Uhryk F. 1896: *Fauna Regni Hungariae. Animalium Hungariae Hucusque Cognitorum Enumeratio Systematica in Memoriam Regni Hungariae Mille Abhinc Annis Constituti. III. Arthropoda. Insecta. Lepidoptera. Ordo Lepidoptera.* – Királyi Magyar Természettudományi Társulat, Budapest, 82 pp.

Aigner-Abafi L. 1901: Zur Lepidopteren-Fauna Rumänien. – *Bulletin de la Société des Sciences de Bucarest – Roumaniae* 9: 3–21.

Anonymous 1824: *Néhai Ochsenheimer Ferdinánd nyugalmazott cs. és k. színész, bölcsészet tanára és több tudós társasági tag, pillangó-gyűjteményének lajstroma.* – Magyar Természettudományi Múzeum, Tudománytörténeti gyűjtemény, kézirat, 5 pp.

Anonymous 1842: *Catalog der europäischer Schmetterlinge der Friedrich Treitschke in Wien.* – Pest, 7 pp.

Bálint Zs. 2008: Lepidoptera collections of historical importance in the Hungarian Natural History Museum.) – *Annales Musei historico-naturalis hungarici* **100**: 17–35.

Bálint Zs., Ronkay L. & Pál J. 2002: *A magyar lepkefauna képekben. Iconographia Faunae Hungaricae Lepidopterorum.* – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, 4 + VIII pp.

Bálint Zs. & Katona G. 2024: Lipthay Anniversalia II. Kárpát-medencében gyűjtött Csíkos szender (Hippotion celerio) példány a Lipthay-gyűjteményből. (Silver-striped hawk-moth (Hippotion celerio) collected in the Carpathian Basin, originating from the Lipthay-collection.) – *Annales Musei historico-naturalis hungarici* **116**: 166.

Bauer J. 1926: Beitrag zur Lepidopteren-Fauna der kleinen Karpathen, der Umgebung von Hainburg, Theben und Preßburg. – *Entomologischer Anzeiger* **6**: 157–159.

Bytyçi P., Zhushi-Etemi F., Kabashi-Kastrati E. & Koren T. 2022: The Diversity of Sphingidae (Insecta: Lepidoptera) in Koritniku Mountain, the Republic of Kosova. – *Polish Journal of Natural Sciences* **37**(4): 469–480.

Ćato S. 2025: On the Recent Presence of Hippotion celerio (Linnaeus, 1758) (Lepidoptera: Sphingidae) in Croatia. – *Natura Croatica* **34**(2): in press.

Carnelutti J. 1992: Rdeči seznam ogroženih metuljev (Macrolepidoptera) v Sloveniji. The Red List of Endangered Macrolepidoptera in Slovenia. – *Varstvo Narave* **17**: 61–104.

Caradja A. 1896: Die Grossschmetterlinge des Königreiches Rumänien. – *Deutsche Entomologische Zeitschrift „Iris"* **8**: 1–102.

Czekelius D. 1934: Beiträge zur Schmetterlingsfauna Siebenbürgens. – *Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt* **64**: 59–69.

Cserni B. 1888: Gyulafehérvár környékének faunája. In: Temesváry J. (Szerk.): *Az alsófehérmegyei Történelmi, Régészeti és Természettudományi Társulat első évkönyve.* – Alsófehérmegyei Történelmi, Régészeti és Természettudományi Egylet, Kolozsvár pp. 71–104.

d'Abrera B. 1986: *Sphingidae Mundi. Hawk Moths of the World.* – E. W. Classey, Faringdon, 226 pp.

Eitschberger U., Reinhardt R. & Steiniger H. 1991: Wanderfalter in Europa (Lepidoptera). Zugleich Aufruf für eine internationale Zusammenarbeit an der Erforschung des Wanderphänomens bei der Insekten. – *Atalanta* **22**(1): 1–67.

Emich G. 1868: *A kis lepkegyüjtő. A lepkészet rövid kézikönyve, különös tekintettel a Magyarországon és főleg Buda-Pest környékén előforduló lepkefajokra és gyüjtésökre.* – Emich Gusztáv, Pest, V + 210 o. + 19 t.

Fazekas I. 2006: A Mecsek nagylepke faunája (Lepidoptera: Macrolepidoptera). The Macrolepidoptera fauna from Mecsek Mts. (South Hungary). – *Folia comloensis* **15**: 239–298.

Fiebig W. 1927: Beitrag zur Schmetterlingsfauna Rumäniens. – *Deutsche Entomologische Zeitschrift Iris* **41:** 101–109.

Frivaldszky I. 1834: *Catalogus insectorum.* – Pest, 12 pp.

Frivaldszky I. 1864: *Lepidoptera europaea* – Magyar Természettudományi Múzeum, kézirat, 86 pp (Tudománytörténeti gyűjtemény, fénymásolat: Ec 374).

Frivaldszky I. 1865: *Jellemző adatok Magyarország faunájához.* – Emich Gusztáv Akadémiai nyomdász, Pest, 274 pp. + 13 pls.

Galvagni E. 1909: Die zoologische Reise des naturwissenschaftlichen Vereines nach Dalmatien im April 1906. B. Spezieller Teil. Bearbeitung des gesammelten Materials. 13. Lepidoptera. (Beitrage zur Kenntniss der Lepidopterenfauna der Adriatischen Inseln.) – *Mitteilungen des Naturwissenschaftlichen Vereins an der Universitaet Wien* **7**: 245–254.

HungaroMet Nonprofit Zrt. 2020: Napi adatok, Budapest. – *Éghajlati adatsorok 1901–2020.* https://www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/eghajlati_adatsorok/Budapest/adatok/napi_adatok/index.php [utolsó megtekintés: 2025. november 3.]

Hanisch K. 2006: Eine Beobachtung von *Hippotion celerio* (Linnaeus, 1758) in Rösrath (Rheinisch-Bergischer Kreis) (Lep., Sphingidae). – *Melanargia* **18**(4): 222–225.

Horváth G. & Pável J. 1875: Magyarország nagy pikkely-röpűinek rendszeres névjegyzéke. – *Magyar Tudományos Akadémia Mathematikai és Természettudományi Közleményei* **12**: 25–74.

Huemer P. 2013: *Studiohefte 12. Die Schmetterlinge Österreichs (Lepidoptera). Systematische und faunistische Checkliste.* – Tiroler Landesmuseen-Betriebsgesellschaft m. b. H., Innsbruck, 304 pp.

Huemer P. & Tarmann G. 1993: *Die Schmetterlinge Österreichs (Lepidoptera). Systematisches Verzeichnis mit Verbreitungsangaben für die einzelnen Bundesländer.* – Tiroler Landesmuseum Ferdinandeum, Innsbruck, 224 pp.

Hrubý K. 1964: *Prodromus lepidopter Slovenska. Prodromus Lepidopterorum Slovaciae.* – Vydavetelstvo Slovenskej Akadémie Vied, Bratislava, 962 pp.

iNaturalist 2025: Csíkos Szender Hippotion celerio. – A community for Naturalists. *iNaturalist* https://www.inaturalist.org/taxa/199458-Hippotion-celerio [utolsó megtekintés: 2025. november 13.]

Jeenkoed R., Bumroongsook S. & Tigvattananont S. 2016: Biology and Host Plants of Hippotion celerio (L.) (Lepidoptera: Sphingidae). – *International Journal of Agricultural Technology* **12:** 2089–2094.

Katona G., Fekete J. & Bálint Zs. 2018: Az Oleander szender (Daphnis nerii) a Kárpát-medencében (Sphingidae, Lepidoptera). The Oleander Hawk Moth (Daphnis nerii) in the Carpathian Basin (Sphingidae, Lepidoptera). – *eActa Naturalia Pannonica* **16**: 71–88.

Kempelen R. 1884: Pozsony környékének lepkéiről. – *Rovartani Lapok* **1**(5): 94–99.

Kitching I. J. & Cadiou J.-M. 2000: *Hawkmoths of the world. An annotated and illustrated revisionary checklist (Lepidoptera: Sphingidae).* – The Natural History Museum, London, viii + 226 pp.

Koren T. & Šašić M. 2023: An Annotated Checklist of Hawkmoths (Lepidoptera: Sphingidae) of Croatia with their Distribution and Common Names. – *Natura Croatica* **32**(1): 49–68. https://doi.org/10.20302/NC.2023.32.4

Kovács L. 1953: A magyarországi nagylepkék és elterjedésük. – *Folia entomologica hungarica* **6**(1): 76–164 + 1 térkép.

Kovács L. 1956: A magyarországi nagylepkék és elterjedésük. II. – *Folia entomologica hungarica* **9**(1): 89–140.

Koy T. 1800: *Alphabetisches Verzeichniss meiner Insekten-Sammlung.* – Ofen, 64 pp.

Lelo S. 2004: *Revizija Rebelovog popisa leptira Bosne i Hercegovine*. – Coron's, Sarajevo, 295 pp.

Linnaeus C. 1758. *Systema naturæ per regna tria naturæ, secundum classes, ordines, genera, species, cum characteribus, differentiis, synonymis, locis. Tomus I. Editio decima, reformata*. – Holmiae, Salvius, [1–4], 1–824 pp. https://doi.org/10.5962/bhl.title.542

Móczár L. (szerk.) 1950: *Állathatározó. A Szocialista Nevelés Könyvtára 8.* – Közoktatásügyi Kiadóvállalat, Budapest, 798 o. (1. kötet), VI + 344 o. (2. kötet).

Móczár L. (szerk.) 1969: *Állathatározó.* – Tankönyvkiadó, Budapest, 722 o. 72 t. (1. kötet); 758 o. + 48 t. (2. kötet).

Ochsenheimer F. 1808: *Die Schmetterlinge von Europa, Band 2.* – Leipzig, Fleischer, 30 + 241 pp. https://doi.org/10.5962/bhl.title.50612

Ortvay T. 1902: *Pozsonyvármegye és a területén fekvő Pozsony, Nagyszombat, Bazin, Modor, s Szentgyörgy városok állatvilága. Állatrajzi és állatgazdaságtörténeti monografia. Első kötet: állatrajzi rész.* – Stampfel Károly, Pozsony XVI + 647 pp.

Pittaway A. R. 2025a. Hyles livornica. – *Sphingidae of the Western Palaearctic (including Europe, North Africa, the Middle East, western Siberia and western Central Asia).* https://tpittaway.tripod.com/sphinx/h_liv.htm [utolsó megtekintés: 2025. november 3.]

Pittaway A. R. 2025b. Hippotion celerio. – *Sphingidae of the Western Palaearctic (including Europe, North Africa, the Middle East, western Siberia and western Central Asia).* https://tpittaway.tripod.com/sphinx/h_cel.htm [2025. november 3.]

Randolf S. & Stagl V. 2009: Prächtig sind die Weiber! Bio- und Bibliographie des Schmetterlingskundlers Hermann Stauder (1877-1937). – *Entomologica Austriaca* **16**: 213–251.

Rebel H. 1896: Studien über die Lepidopterenfauna der Balkanländer. I. Teil. Bulgarien und Ostrumelien. – *Annalen des k. k. naturhistorisches Hofmuseums* **18**(2–3): 123–346.

Rózsay E. 1878: Pozsony és környéke nagy lepkéinek jegyzéke. In: Wiedermann K.: *A Pozsonyi Kir. Kath. Főgymnasium értesítője az 1887/8 évről*. – Angermann Károly, Pozsony, pp. 3–15.

Salay F. J. 1910: Katalog der Macrolepidopteren Rumäniens mit Berücksichtigung der Nachbarländer und der Balkanhalbinsel. – *Bulletin de la Société des Sciences de Bucarest – Roumanie* **19**(3): 453–616.

[Schiffermüller I.] 1775: *Ankündung eines systematischen Werkes von den Schmetterlinge der Wienergegend*. – Wien, Bernardi, 322 pp, 2 pls.

Schneider E. 1996: Zur Schmetterlingsforschung in Hermannstadt in den Jahren 1945 bis 1985. – *Stapfia* **45**: 357–379.

Šloser J. K. 1870: Kalnička gora sa svoje prirodopisne znamenitosti. – *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* **11**: 146–227.

Stauder H. 1915: Systematisches Verzeichnis der von mir 1900 bis 1906 in Südtirol erbeuteten Makrolepidopteren. – *Internationale Entomologische Zeitschrift* **8**(33): 183–185.

Stauder H. 1923: Die Schmetterlingsfauna der illyro-adriatischen Festland- und Inselzone (Faunula Illyro-Adriatica). – *Zeitschrift für wissenschaftliche Insektenbiologie Berlin* **18**: 253–267.

Staudinger O. & Rebel H. 1901: *Catalog der Lepidopteren des Palaearctischen Faunengebietes. I. Theil: Famil. Papilionidae–Hesperidae*. – Friedländer & Sohn, Berlin, XXX + 411 pp. https://doi.org/10.5962/bhl.title.120482

Székely L. 1999: Macrolepidoptere cu statut incert în lista faunistică a României (Lepidoptera: Macrolepidoptera). – *Societatea Lepidopterologică Romană Buletin de Informare Entomologică* **10**: 71–78.

Székely L. 2010: *Moths of Romania 1. Fluturi de noapte din România 1.* – Sacele-Bras, Disz Tipo, 264 +10 pp.

Treitschke F. 1829: *Die Schmetterlinge von Europa.* Band 7. – Fleischer, Leipzig, VI + 252 pp.

Treitschke F. 1834: *Die Schmetterlinge von Europa.* Band 10/1. – Fleischer, Leipzig, X + 286 pp.

Varga Z. (szerk.) 2010: *Magyarország nagylepkéi. Macrolepidoptera of Hungary.* – Heterocera Press, Budapest, 253 pp.

Viertl A. 1897a: Beiträge zur Lepidopteren-Fauna der österreichisch-ungarischen Monarchie. – *Entomologische Zeitschrift* **11**: 77–78.

Viertl A. 1897b: Pécs környékének zúgó pilléi. – *Rovartani Lapok* **4**(9): 192–194.

Viertl B. 1894: Pécs és környékének faunája. Lepidoptera. In: Ágh T. (szerk.): *Emléklapok Pécs sz. kir. város multjából és jelenéből. Az orvosok és természetvizsgálók XXVII. vándorgyülése tagjainak felajánlja Pécs Város közönsége*. – Pécs, pp. 61–72.

Vojnits A., Uherkovich Á., Ronkay L. & Peregovits L. 1991: Medvelepkék, szenderek és szövőlepkék – Arctiidae, Sphinges et Bombyces. – *Magyarország állatvilága, Fauna Hungariae* **16**(14): 1–243.

Vukotinović L. 1879: *Fauna leptirah u okolišu Zagrebačkom*. – Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti Zagreb, Zagreb, 129 pp.

Wagner W. 2025: Hippotion celerio (Linnaeus, 1758). – http://www.pyrgus.de/ [utolsó megtekintés: 2025.09.27]

Warnecke G. 1931: Der große Weinschwärmer (Hippotion celerio L.) in Mitteleuropa. – *Entomologisches Jahrbuch* **40**: 103–106.

Weiszmantel V. 1901: Deilephila celerio L. – *Rovartani Lapok* **8**(5): 107.

Worell E. 1951: Contribuţii la cunoaşterea faunei coleopterelor şi lepidopterelor din Transilvania, mai ales din împrejurimile oraşului Sibiu. – *Academia Republicii Populare Române. Buletin Ştiinţific Secţia Ştiinţe Biologice Agronomie Geologie Geografie Bucureşti* **3**(3): 533–543.

··●●··

Occurrence of the rare hawkmoth *Hippotion celerio* (Linnaeus, 1758) in the Carpathian Basin and surrounding regions (Lepidoptera: Sphingidae)

Zsolt Bálint, Gergely Katona & Balázs Tóth

Hungarian National Museum Collection Centre, Budapest – Hungarian Natural History Museum, Department of Zoology, Lepidoptera Collection, H-1088 Budapest, Baross utca 13, Hungary.
E-mails: balint.zsolt@nhmus.hu; katona.gergely@nhmus.hu; toth.balazs@nhmus.hu

Abstract – *Hippotion celerio* (Silver-stripes Hawkmoth) is a tropical-subtropical paramigrant species that occasionally reaches Central Europe and the Carpathian Basin. This study analyses 15 specimens from the collection of the Hungarian Natural History Museum, which are presumed to originate from Central Europe; plus one recent sample collected in Hungary. These data are reviewed in the context of historical and recent literature records. Record from Montenegro is published for the first time. The findings confirm the species' exceptional rarity in the region and do not support a recent increase in occurrence frequency due to climate change. The documented specimens and early observations contribute to the faunistic assessment of *H. celerio* and refine our understanding of its sporadic migration patterns in Central Europe. With 20 figures and one table.

Key words – Austria, Central Europe, climate change, Croatia, Dalmatia, distributional data, faunistic records, Hungary, migratory moths, Montenegro, museum collections, Transylvania

FIGURE AND TABLE CAPTIONS

Figures 1–6. Specimens of the Silver-striped Hawkmoth (*Hippotion celerio*) in the collection of the Hungarian Natural History Museum (HNHM): 1–2 = specimens from the Treitschke collection, with uncertain provenance; 3–6 = specimens from the Frivaldszky collection with provenance "Hungaria"; scale bar = 1 cm (compiled by G. Katona, HNHM).

Figure 7. Specimen of the Silver-striped Hawkmoth (*Hippotion celerio*) in the collection of the HNHM: Austria, Mödling; scale bar = 1 cm (compiled by G. Katona, HNHM).

Figures 8–11. Specimens of the Silver-striped Hawkmoth (*Hippotion celerio*) in the collection of the HNHM: 8 = Croatia, Fiume (= Rijeka); 9 = Croatia: Zagreb; 10–11 = Dalmatia: Zara (= Zadar); scale bar = 1 cm (compiled by G. Katona, HNHM).

Figures 12–15. Specimens of the Silver-striped Hawkmoth (*Hippotion celerio*) in the collection of the HNHM: 12 = specimen of uncertain provenance; 13 = Romania, Banat, Lovrin, 1931, collected by Béla Lipthay; 14 = Hungary, Vác, collected by László Gyurovics in 1960; 15 = Hungary, Őrség, collected by László Gyurovics in 1965; scale bar = 1 cm (compiled by G. Katona, HNHM).

Figure 16. Specimen of the Silver-striped Hawkmoth (*Hippotion celerio*) deposited in the collection of T. Korompai (Eger): Budapest, Csepel, 2017, [leg. István Lantos], scale bar = 1 cm (compiled by G. Katona, HNHM).

Figure 17. Distribution of the Silver-striped Hawkmoth (*Hippotion celerio*) in the Carpathian Basin and its surrounding regions, based on literature data and museum material: specimen without literature references (mark); specimen with literature reference (square with mark); literature reference without specimen (empty square); doubtful literature reference (square with question mark) (compiled by G. Katona, HNHM).

Figures 18–19. Adults, caterpillars and host plants of hawkmoths; 18 = Silver-striped Hawkmoth (*Hippotion celerio*), green caterpillar morph; 19 = Elephant Hawkmoth (*Deilephila elpenor*) brown caterpillar morph; both morphs are characterised by the false eyes located on the lateral sides of the thoracic segments (coloured drawings by János Pál, HNHM).

Figure 20. *Hyles livornica* feeding daytime. Dunaújváros, Fejér County, 20.VIII.2021. Author: Gingerrr, source: https://www.izeltlabuak.hu/talalat/226685, license: CC BY 4.0

Table 1. Literature and collection references for the Carpathian Basin and its surroundings for the Silver-striped Hawkmoth (*Hippotion celerio*), arranged chronologically according to the years of collection or observation. The references of the publications are listed below the References. Abbreviations: AT = Austria, CNHM = Croatian Natural History Museum, Zagreb, I = Italy, HR = Croatia, MNE = Montenegro, MTM = Hungarian Natural History Museum, Budapest, n.a. = no data, RO = Romania, SK = Slovakia, SLO = Slovenia.